

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

AGRICULTURAL UNIVERSITY OF ATHENS

Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου»

Ενότητα 8: Η Νέα Αγροτικότητα, η Πολυλειτουργική Ύπαιθρος και οι Νέες Πολιτικές για την Ανάπτυξη της Υπαίθρου (3/3)
1ΔΩ

Διδάσκων: Λ. Καζακόπουλος

Τμήμα: Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Μαθησιακοί στόχοι

- Το μάθημα στοχεύει σε μια ολιστική και κριτική προσέγγιση της έννοιας της αγροτικής ανάπτυξης μέσα από τη διδασκαλία βασικών εννοιών και μεθόδων για την κατανόηση μιας κοινωνικά ετερογενούς αγροτικής κοινωνίας. Πλαίσιο αναφοράς αποτελεί η Ελλάδα και οι χώρες της Ε.Ε.

Λέξεις κλειδιά

- Αγροτική κοινωνία, ύπαιθρος, ανάπτυξη, δημογραφία, αγροτική εκμετάλλευση, οικογενειακή γεωργία, φύλο, νέα αγροτικότητα, πολυλειτουργικότητα

Πολυλειτουργικότητα-Ορισμός 1/2

- Πολυλειτουργικότητα: η γεωργική δραστηριότητα παρέχει ταυτόχρονα οικονομικές, κοινωνικές, χωρικές και περιβαλλοντικές λειτουργίες.
- Παλαιότερα: εντατικό γεωργικό μοντέλο, ως συνδυασμός:
  - τεχνικού εκσυγχρονισμού,
  - αναδιάρθρωσης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και του αγροτικού χώρου.

Πολυλειτουργικότητα-Ορισμός 2/2

Αμφισβήτησή του, λόγω:

- αρνητικών συνεπειών στους φυσικούς πόρους,
- αλλαγής προσδοκιών της κοινωνίας από τη γεωργία:
  - κανόνες για την ασφάλεια και την ποιότητα των τροφίμων,
  - σημασία άλλων λειτουργιών της γεωργίας (περιβαλλοντικές, κοινωνικές, πολιτιστικές, συμβολικές).
- Καταδίκη άμεσης παρέμβασης στις αγορές, από τους κανόνες του Π.Ο.Ε.

Πολυλειτουργικότητα- Περιγραφή 1/2

- Πολυλειτουργικότητα: ως μεταρρυθμιστικός παράγων, εκφράζει τη νέα κοινωνική ζήτηση για προστασία του περιβάλλοντος, σε συνεργασία με την οικονομική φιλελευθεροποίηση.
  - “πολυλειτουργικός χαρακτήρας της γεωργίας”: συγκεκριμενοποίηση της έννοιας «αιεφόρου ανάπτυξης» (οικολογική αιεφορία, οικονομική αποτελεσματικότητα και κοινωνική δικαιοσύνη) στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Ρίο - 1992).

Πολυλειτουργικότητα- Περιγραφή 2/2

- ενθουσιώδης αποδοχή από τις ΜΚΟ:
  - σημασία στα “δημόσια αγαθά”, παρά στις “αρνητικές εξωτερικότητες”,
  - ρυθμίσεις που αναφέρονται σε κοινωνικές συμφωνίες, παρά σε καταναγκαστικές βιομηχανικές συμβάσεις,
  - θετικές εξωτερικότητες γεωργίας (συντήρηση πολιτιστικών τοπίων, προστασία από πλημμύρες, διατήρηση αγροτικής απασχόλησης και βιοποικιλότητας, συντήρηση καλλιεργημένων εδαφών, παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας), ανεπηρεάστη η τιμή των προϊόντων, ανταμοιβή των αγροτών,
  - αντανάκλαση προηγούμενων στην ανταγωνιστικότητα,
  - κρατικές ρυθμιστικές παρεμβάσεις.

Πολυλειτουργικότητα και Κ.Α.Π. 1/3

- ΚΑΠ - προσδιορισμός:
  - εξασφάλιση διατροφικής αυτάρκειας της Ευρώπης και των εισοδημάτων των αγροτών, μέσω αύξησης της παραγωγικότητας,
  - αγροτικός χώρος: υπόστρωμα της παραγωγής και αποδέκτης των αποβλήτων της.

Πολυλειτουργικότητα και Κ.Α.Π. 2/3

- ΚΑΠ - εξέλιξη:

- δεκαετία '70: σημαντική αναδιάταξη των κλάδων παραγωγής σε εθνικό επίπεδο → έννοια «φυσικού μειονεκτήματος», καθιέρωση ειδικών αντισταθμιστικών μέτρων σε περιοχές με φυσικούς καταναγκασμούς,
- δεκαετία '80: χωρική λειτουργία της γεωργίας, μέσω των ευρωπαϊκών κοινωνικών και διαρθρωτικών ταμείων (ανάπτυξη ορισμένων αγροτικών ζωνών),
- μεταρρύθμιση 1992: περιβαλλοντική λειτουργία της γεωργίας, μέσω των λεγόμενων συνοδευτικών μέτρων.

Πολυλειτουργικότητα και Κ.Α.Π. 3/3

- Πολυλειτουργικότητα και ΚΑΠ:
  - πρώτη εμφάνιση το Σεπτέμβριο του 1997, σε κείμενο των αγροτικών επαγγελματικών οργανώσεων COPA (Committee of Agricultural Organizations in the European Union) και COGECA (General Committee for Agricultural Cooperation in Europe).

Πολυλειτουργικότητα και Ο.Ο.Σ.Α. 1/4

- Πολυλειτουργικότητα – προσεγγίσεις ορισμού και ανάλυσής της από τον ΟΟΣΑ (1998 – αίτημα των βιομηχανικών χωρών):
  - “Θετική πολυλειτουργικότητα”: οι διάφορες κατηγορίες παραγωγής είναι εκ’ φύσεως συνδεδεμένες στην ίδια διαδικασία παραγωγής (π.χ. πρόβατο, μαλλί, λιβάδι, τοπίο)
    - πολυλειτουργικότητα επιβαλλόμενη από τη φύση των πραγμάτων,

Πολυλειτουργικότητα και Ο.Ο.Σ.Α. 2/4

- “Κανονιστική πολυλειτουργικότητα”: προσδοκίες προσφοράς ορισμένων υπηρεσιών ή προϊόντων (διατροφική ασφάλεια, τοπίο) από μια βασική γεωργική παραγωγή
  - οι προσδοκίες προκύπτουν από κοινωνική ζήτηση που διαμεσολαβείται από δημόσιες πολιτικές (απασχόληση, διαχείριση του αγροτικού χώρου, προστασία του περιβάλλοντος)
- ηθελημένη επιλογή πολυλειτουργικότητας, ο χαρακτηρισμός «αγροτικό προϊόν» πραγματοποιείται εκ των υστέρων.

Πολυλειτουργικότητα και Ο.Ο.Σ.Α. 3/4

- Πολυλειτουργικότητα – ερμηνείες:
  - “Στενά”: αναφέρεται στα εμπορεύσιμα γεωργικά αγαθά, με τα οποία ορίζεται η αγροτική δραστηριότητα,
  - “Ευρύτερα”: γίνονται αποδεκτές και άλλες λειτουργίες (περιβαλλοντικές, πολιτιστικές, κλπ.) αρκεί να γίνονται προσπάθειες εμπορευματοποίησής τους → πολυλειτουργικότητα ως σύνδεσμος μεταξύ εμπορευματικής παραγωγής και “μη εμπορευματικών θεωρήσεων”.

Πολυλειτουργικότητα και Ο.Ο.Σ.Α. 4/4

Αντί κατάστροφης συγκεκριμένου καταλόγου αγαθών και υπηρεσιών των αγροτών, δεχόμαστε ότι όλοι οι αγρότες παρέχουν και άλλα αγαθά και υπηρεσίες εκτός από τα εμπορικά διατροφικά και τα μη διατροφικά αγαθά

→ σημασία εγγυητικής κρατικής παρέμβασης και τρόπου παρέμβασης.

Πολυλειτουργικότητα και Π.Ο.Ε. 1/4

- Δυσλειτουργική εισαγωγή του όρου:
  - Γεωργική Συμφωνία Γύρου της Ουρουγουάης (1994):
διευκρινίζεται ότι οι μη εμπορικές θεωρήσεις
(διατροφική ασφάλεια, ανάγκη προστασίας του
περιβάλλοντος) λήφθηκαν υπόψη
    - χωρίς όμως ακριβή ορισμό τους
    - χωρίς ομόφωνα αποδεκτό ορισμό της πολυλειτουργικότητας.

Πολυλειτουργικότητα και Π.Ο.Ε. 2/4

- Υπουργική Διάσκεψη ΠΟΕ (Σιάτλ – 1999): προώθηση αλλά και ισχυρή πόλωση γύρω από την έννοια της πολυλειτουργικότητας:

στήριξη εισοδημάτων →
υψηλά κατά κεφαλή εισοδήματα

ισχυρή τελωνειακή προστασία

υψηλή πυκνότητα πληθυσμού

εκμεταλλεύσεις μικρού μεγέθους

θεώρηση της υπαίθρου με όχι αποκλειστικά
οικονομικά κριτήρια

–

χαλαρή στήριξη γεωργίας

χαλαρή προστασία γεωργίας

χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού

εκμεταλλεύσεις μεγάλου μεγέθους

–

χαλαρή σύνδεση της κοινωνίας με την ύπαιθρο

Πολυλειτουργικότητα και Π.Ο.Ε. 3/4

- Δυσλειτουργική εισαγωγή του όρου (συνέχεια):
  - Παγκόσμια Σύνοδος Κορυφής για τα Τρόφιμα – 1996: ετερογενής ομάδα των αναπτυσσόμενων χωρών, χωρίς επίσημες και ομόφωνες θέσεις:
    - Ινδία και Ασιατική ομάδα υπέρ διατροφικής ασφάλειας, αλλά κατά επιχορηγήσεων χωρών του Βορρά (στρέβλωση ανταγωνισμού).
  - Διάσκεψη FAO για την πολυλειτουργικότητα, Ολλανδία – 1999: μη προσαρμογή της πολυλειτουργικότητας στους στόχους των αναπτυσσόμενων χωρών.

Πολυλειτουργικότητα και Π.Ο.Ε. 4/4

- Υπουργική Διάσκεψη ΠΟΕ, Ντόχα – 2001: αναγνώριση των μη-εμπορικών θεωρήσεων, χωρίς περαιτέρω επιρροή.
- Υπουργική Διάσκεψη του Κανκούν – 2003: αποτυχία, λόγω διολίσθησης σε αντιπαραθέσεις Βορρά – Νότου (ΗΠΑ-ΕΕ-Ιαπωνία – υπόλοιπος κόσμος).
- Διάσκεψη Κορυφής του ΟΗΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Γιοχάνεσμπουργκ – 2002: εναντίον των αγροτικών ενισχύσεων που καταβάλλουν οι βιομηχανικές χώρες, προς μείωση ανισοτήτων αγροτών Βορρά – Νότου.

Πολυλειτουργικότητα και μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. 1/4

- Πολυλειτουργικότητα: οι πολιτικές στήριξης της μετασχηματίζουν τις αγροτικές πολιτικές:
  - Μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών πολιτικών – 1988,
  - Μεταρρύθμιση της ΚΑΠ – 1992.
- Αγροτική πολιτική (Βερολίνο – 1999, Agenda 2000) με 2 στόχους, μάλλον αντιφατικούς:
  - Ενίσχυση διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής γεωργίας (ευθυγράμμιση τιμών με μέσες παγκόσμιες),
  - Διατήρηση ιδιαιτεροτήτων ενός “ευρωπαϊκού γεωργικού μοντέλου”, βάσει πολυλειτουργικότητας.

Πολυλειτουργικότητα και μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. 2/4

- Ερώτημα: συμφιλίωση πολυλειτουργικότητας και ιδιαιτερότητας του ευρωπαϊκού γεωργικού μοντέλου με μείωση κόστους παραγωγής λόγω διεθνούς ανταγωνιστικότητας (αναδιοργάνωση εκμεταλλεύσεων, συγκέντρωση κλάδων παραγωγής).

Πολυλειτουργικότητα και μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. 3/4

- Ευρωπαϊκό γεωργικό μοντέλο: 2 συμπληρωματικοί τύποι γεωργίας:
  - ανταγωνιστική γεωργία (μαζική παραγωγή με το μικρότερο κόστος)
    - πρώτος πυλώνας της ΚΑΠ,
  - περιβαλλοντική γεωργία με ισχυρούς δεσμούς με το χώρο (διάχυτος τουρισμός, προϊόντα ονομασίας προέλευσης κ.ά.), που παράγει δημόσια αγαθά μέσω της αξιοποίησης των διαφοροποιημένων λειτουργιών της (διατήρηση χώρου και περιβάλλοντος, ελκυστικά τοπία)

Πολυλειτουργικότητα και μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. 4/4

- πολυλειτουργική μορφή, δεύτερος πυλώνας της ΚΑΠ.
- πιθανή νέα διαστρωμάτωση του αγροτικού χώρου:
- «γκρίζες ζώνες» (χώρος ανταγωνιστικής γεωργίας),
  - «πράσινες ζώνες» (χώρος πολυλειτουργικής γεωργίας),
  - «μπλε» ζώνες (προστατευόμενοι φυσικοί χώροι, όπου θα αποκλείονται οι γεωργικές δραστηριότητες).

Βιβλιογραφία 1/2

- J. Gray (2000), The CAP and the Reinvention of the Rural in the European Community, *Sociologia Ruralis*, Vol. 40, No 1, pp. 30-52
- Bebbington, A. and J. Farrington (1993) Governments, NGOs and Agricultural Development: Perspectives on Changing Inter-Organisational Relationships, *The Journal of Development Studies*, Vol. 29, No.2, pp. 199-219
- Γ. Ζαϊμάκης (2002) *Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες*, Ελληνικά Γράμματα, σελ. 153-197
- N. Ward and K. McNicholas (1998) Reconfiguring Rural Development in the U.K.: Objective 5b and the New Rural Governance, *Journal of Rural Studies*, Vol 14, No 1, pp.27-39
- J. D. van der Ploeg, H. Renting, G. Brunori, K. Knickel, J. Mannion, T. Marsden, K. de Roest, E. Sevilla-Guzman & F. Ventura (2000), Rural Development: From Practices and Policies towards Theory, *Sociologia Ruralis*, Vol 40, No 4, pp.391-410

Βιβλιογραφία 2/2

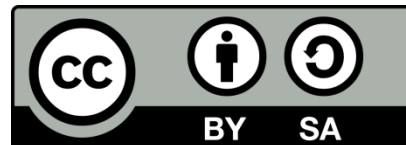
- T. Marsden (1998), New Rural Territories: Regulating the Differentiated Rural Spaces, *Journal of Rural Studies*, Vol 14, No 1, pp. 107-117
- D. Barjolle, J. Chappuis and B. Sylvander (2000), From Individual Competitiveness to Collective Effectiveness: a Study on Cheese with Protected Designations of Origin, I. S.H.S/ EAAE, pp.1-16

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

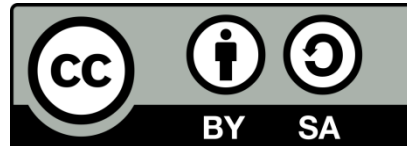
Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών 2014. Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Χαράλαμπος Κασίμης. «Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://oceclass.aua.gr/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων, π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Η άδεια αυτή ανήκει στις άδειες που ακολουθούν τις προδιαγραφές του Ορισμού Ανοικτής Γνώσης [2], είναι ανοικτό πολιτιστικό έργο [3] και για το λόγο αυτό αποτελεί ανοικτό περιεχόμενο [4].

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

[2] <http://opendefinition.org/okd/ellinika/>

[3] <http://freedomdefined.org/Definition/EI>

[4] <http://opendefinition.org/buttons/>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
  - το Σημείωμα Αδειοδότησης
  - τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
  - το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)
- μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.